

Vážené pán predseda NR SR,
vážený pán predseda vlády,
vážené členky a členovia vlády,
vážené panie poslankyne,
vážení páni poslanci,

verím, že ak sa na niečom všetci v tejto sále zhodneme, tak určite na tom, že trestná politika patrí medzi najpodstatnejšie a teda základné funkcie nášho štátu. Ide o kľúčový nástroj pre udržiavanie poriadku a bezpečnosti v spoločnosti, s priamym dopadom nielen na páchatel'ov ale aj na práva poškodených. Napĺňa sa ním prirodzené očakávanie občanov, že keď dôjde k trestnému činu, je to štát, ktorý páchatel'a primerane potrestá a nastolí spravodlivosť. Zákonodarca pritom musí zohľadňovať všetky základné funkcie trestného práva: regulatívnu, ochrannú, represívnu aj preventívno-výchovnú.

Novela zákonov v oblasti trestného práva, o ktorej budete hlasovať, predstavuje jednu z najvýznamnejších zmien v doterajšej trestnej politike nášho štátu. Je to zmena, ktorá zásadne mení prístup k majetkovej a hospodárskej kriminalite v tom najširšom význame - od bežných krádeží až po organizovaný zločin.

Jej nesprávne alebo dôkladne nepripravené nastavenie by mohlo spôsobiť nepredvídateľné celospoločenské škody a nezvratné zásahy do práv osôb poškodených trestnou činnosťou.

Je bezprecedentné, aby sa takéto závažné zmeny v oblasti trestného práva, diali bez riadneho legislatívneho procesu. Prebiehajúca rozprava v parlamente ho samozrejme nenahrádza, to by sme ho potom vôbec nemuseli mať v právnom poriadku. Vyjadrenia opozičných poslancov tu smerujú tak povediac do tmy. Môžu prísť s akýmkoľvek argumentom, avšak bez nároku na to, že by sa ním niekto zaoberal.

Štandardný legislatívny proces, ktorý v sebe zahŕňa medzirezortné pripomienkové konanie, má svoj osobitý účel a ten nijako nenahrádzajú vyjadrenia poslancov v parlamente. Riadne pripomienkové konanie je verejné, zúčastňujú sa ho povinné subjekty a môžu byť vznesené zásadné pripomienky, s ktorými je následne potrebné sa vysporiadať zákonom ustanoveným spôsobom. Sama som absolvovala viaceré medzirezortné pripomienkové konania ako zástupca verejnosti, za vašich predchádzajúcich vlád. A viac alebo menej to bol kvalifikovaný odborný dialóg, v ktorom sa o zásadných pripomienkach skutočne diskutovalo.

Nezamieňajme preto rozpravu v parlamente za tento nástroj prípravy legislatívy.

Absencia odbornej diskusie znásobuje riziká spojené s touto novelou, pretože chýba analýza všetkých jej praktických a technických dôsledkov. Jej prijatie je preto spojené so všetkými rizikami, ktoré nedostatočná príprava a absencia odbornej diskusie prinášajú.

Vážené panie poslankyne, vážení páni poslanci,

náš právny poriadok pripúšťa skrátené legislatívne konanie, avšak iba ako výnimočný nástroj prijímania legislatívy a to za podmienky, ak je prítomný aspoň jeden zo zákonom uvedených dôvodov.

Ako jeden z hlavných dôvodov, o ktorý navrhovateľ, teda vláda Slovenskej republiky, opiera dôvodnosť skráteného legislatívneho konania, je údajné masívne porušovanie ľudských práv obvinených. Majú o tom svedčiť desiatky rozhodnutí Ústavného súdu SR. Mala som možnosť sa oboznámiť s uvedenými rozhodnutiami ústavného súdu a musím povedať, že tento argument predkladateľa ako zákonný dôvod pre zrýchlený legislatívny proces neobstojí.

Spomínané rozhodnutia ústavného súdu majú len veľmi málo spoločné so samotnou novelou trestného zákona a neodôvodňujú ani zrýchlené rušenie špeciálnej prokuratúry. Podľa rozhodnutí, ktoré mi pán minister spravodlivosti doručil, sa iba šesť rozhodnutí ústavného súdu od roku 2020 týka Úradu špeciálnej prokuratúry, teda jej postupu alebo rozhodnutí tohto úradu. Ani v jednom z týchto šiestich prípadov však nebola konštatovaná neústavnosť samotného trestného konania. Išlo v nich predovšetkým o porušenia práva na konanie bez zbytočných prietáhov, neumožnenie návštevy notára obvinenému v kolúznej väzbe, nezákonnosť zaistenia finančných prostriedkov počas trestného stíhania, nezákonnú prehliadku administratívnych priestorov a nedostatočné preverenie sťažnosti obvineného, ktorému v kolúznej väzbe nebolo umožnené odosielať listy manželke a deťom. Všetko spomenuté sú chyby a je dobré, že zafungoval mechanizmus kontroly v podobe rozhodovacej činnosti ústavného súdu. Žiadne z uvedených rozhodnutí však neodôvodňuje samotné rušenie inštitúcie.

Väčšina rozhodnutí ústavného súdu sa týka iných orgánov vymožitelnosti práva. Argument navrhovateľa, že aj za rozhodnutia ústavného súdu, ktoré sa týkali súdov môže vlastne prokuratúra tiež neobstojí, pretože zodpovednosť za postup a rozhodnutie nesie vždy ten orgán, ktorý rozhodnutie vydal. Ústavný súd ročne vydá stovky podobných rozhodnutí, v ktorých konštatuje porušenie práv v podobe prietáhov v konaní alebo rôznych procesných pochybení. Ak by toto malo byť dôvodom na rušenie inštitúcií, museli by sme rovnako rušiť aj mnohé súdy a prokuratúry, čo by bol zjavný nezmysel.

Predkladatelia sa zároveň odvolávajú na potrebu zosúladiť výšky trestov s trendami trestnej politiky v štátoch Európskej únie. Zároveň však Európska prokuratúra už na základe predbežnej analýzy vládneho návrhu skonštatovala, že niektoré z navrhovaných zmien by už neboli schopné zabezpečiť, aby trestné činy proti rozpočtu Európskej únie boli na Slovensku trestané účinnými, primeranými a odrádzajúcimi trestnými sankciami. Európska únia totiž vyžaduje, aby za podvody na eurofondoch hrozili odrádzajúce tresty.

Opakovane tiež spomínate, že novela vychádza z návrhu, ktorý pripravil bývalý minister spravodlivosti pán Karas. Ten pripravil komplexný návrh novely trestného zákona po skutočne širokej a niekoľko mesačnej odbornej diskusii v riadnom legislatívnom konaní.

On sám sa od obsahu prerokovávanej novely trestného zákona dištancuje, pretože táto jej podoba podľa neho predstavuje vážne ohrozenie vnútornej bezpečnosti štátu.

Úprimnejšie zdôvodnenie zrýchleného legislatívneho konania preto vidím skôr vo výroku predsedu vlády "Politika je o moci a toto je mocenské rozhodnutie." Nemusíme sa zhodnúť na tom, o čom by politika mala byť, ale jedno platí pre všetkých rovnako: v demokratickej spoločnosti je výkon moci limitovaný zákonmi a ústavou a aj víťaz volieb ich musí rešpektovať.

Teraz by som chcela uviesť niekoľko poznámok k obsahu samotnej novely.

Novela trestného zákona veľmi výrazne znižuje trestné sadzby pri všetkých majetkových a hospodárskych trestných činoch. Zároveň zásadným spôsobom posúva nahor hranicu výšky škody a tiež rozširuje možnosť ukladania podmieneného trestu odňatia slobody, a to aj pri najzávažnejšej ekonomickej kriminalite páchanej organizovanými skupinami páchatel'ov. Novela v neposlednom rade výrazne skracuje premlčacie lehoty.

Pre lepšiu predstavu a zarámcovanie výhrad uvediem hneď dva príklady: páchatel', ktorý spácha trestný čin krádeže vlámaním v obydľi a poškodenej osobe spôsobí škodu do 350 000 tisíc eur, čo pre väčšinu obyvateľ'ov Slovenska znamená celý za ich život nadobudnutý majetok, by podľa navrhovanej právnej úpravy nemusel ísť do väzenia, ale bolo by mu možné uložiť podmienený trest. Alebo v prípade lúpeže, pokiaľ nevznikne škoda presahujúca 35 000 eur, páchatel'ovi musí byť prednostne uložený podmienený trest alebo trest domáceho väzenia.

Pri trestnom čine podvodu alebo krádeže, čo sú najfrekvencovanejšie trestné činy v oblasti majetkovej trestnej činnosti, hranica trestnej sadzby klesá z 10 až 15 rokov na 3 až 10 rokov. Na 3 až 10 rokov však klesá aj sadzba pri legalizácii výnosu z trestnej činnosti, ktorá bola doteraz 12 až 20 rokov. Jednoducho povedané, za všetky trestné činy v štvrtej a piatej hlave Trestného zákona bude možné uložiť podmienený trest odňatia slobody a to bez ohľadu na výšku škody, rozsah spáchania trestného činu, dokonca aj vtedy, keď bude spáchaný organizovanou skupinou.

Často počujeme argument o zosúladení výšky trestných sadzieb za niektoré trestné činy s okolitými krajinami. Pozrime sa teda na reálne porovnanie: V Českej republike pri majetkových trestných činoch v závažnejších, teda kvalifikovaných skutkových podstatách, trestný zákon upravuje zväčša sadzbu 5-10 rokov. Navrhovaná novela uvádza 3-10 rokov aj pri kvalifikovaných trestných činoch.

V Českej republike však možno podmienne odložiť tresty iba do 3 rokov, čiže aj individuálny páchatel' môže dostať podmienený trest iba v menej závažnej, teda základnej skutkovej podstate. Predložená novela však umožňuje uloženie podmieneného trestu aj pri tých závažnejších skutkových podstatách. Ak sa pozrieme do Nemecka, tam trestný zákon tiež upravuje trestné sadzby porovnateľné s tými, ktoré sa navrhujú u nás. Avšak podmienne odložiť trest v Nemecku sa dá len trest odňatia slobody do 1 roka a vo

MIMORIADNE VYSTÚPENIE V NR SR, 18.1.2024

výnimočných prípadoch do 2 rokov. Čiže opäť, aj keď nemecký trestný zákon upravuje pri istých majetkových a hospodárskych trestných činoch sadzbu 3-10 rokov, súd nevie takýto trest podmiennečne odložiť. U nás to bude možné dokonca až do spodnej hranice trestu 4 rokov. Možno odkázať aj na rakúsky trestný zákon, ktorý v prípade podplácania verejných funkcionárov pri úplatku vo výške nad 300 000 eur ustanovuje trestnú sadzbu do 15 rokov. Na Slovensku podľa navrhovanej novely, by za úplatok verejnemu činiteľovi až do výšky 700 000 eur, hrozili maximálne 3 roky odňatia slobody, čo znamená prednostné uloženie podmiennečného trestu.

Pokiaľ ide o premlčanie trestných činov, ktoré sú predmetom novely, skracujú sa premlčacie lehoty vo väčšine prípadov o polovicu. Páchateľ sa tak v týchto prípadoch za polovičný čas môže stať beztrestný. Novela zákona zároveň novodefinuje podmienky pre prerušenie plynutia premlčacích lehôt pri opakovanom páchaní trestnej činnosti a spája ho s právoplatným odsúdením páchatel'a. Zo strany štátu tak v praktických dopadoch pôjde o rehabilitáciu recidívy v páchaní trestnej činnosti.

Štvorkombinácia spomenutého zásadného zníženia trestných sadzieb, zvýšenia hraníc škody, zmeny v ukladaní podmiennečných trestov a zmeny v oblasti premlčania, by bola rezignovaním štátu na ochranu svojich občanov, na efektívne vymáhanie spravodlivosti a môže znamenať odklon od ochrany princípov právneho štátu.

Prerokované zmeny totiž majú zásadný vplyv aj na objasňovanie trestných činov. Napríklad nasadenie odposluchov alebo agenta sa môže využívať len pri zločine, čo je z definície trestný čin, ktorého horná hranica trestnej sadzby presahuje päť rokov. Zmenou výšky trestnej sadzby by však mnohé zločiny mali byť kvalifikované už iba ako prečiny a teda nebude možné ani využívanie uvedených prostriedkov. Podľa ľudí z praxe to môže viesť k zvýšenej kriminalite, pretože nová úprava nebude dostatočne plniť svoju preventívnu funkciu.

Riziko zo spáchania takýchto trestných činov bude najmä pre páchatel'ov znalých pomerov neporovnateľne nižšie, ako potenciálne benefity z ich spáchania.

Vážené panie poslankyne, vážení páni poslanci,

novela podľa môjho presvedčenia môže byť v kolízii s ústavou, keďže prináša hrozbu zásahov do práv poškodených na spravodlivý proces.

Zrušením úradu špeciálnej prokuratúry v skrátrenom legislatívnom konaní sa má vyše 1000 živých spisov z Úradu špeciálnej prokuratúry presunúť na 8 krajských prokuratúr, a čo je potrebné zdôrazniť, má sa tak udiat' zo dňa na deň, keďže zákon neustanovuje žiadnu legiskavačnú lehotu. Pokiaľ pritom príde k zmene dozorujúceho prokurátora, ten si bude musieť spis načítať a oboznámiť sa komplexne s celou vecou. To si nevyhnutne vyžiada čas, keďže spisy majú aj niekoľko tisíc strán. Tým pádom reálne hrozia priet'ahy v dotknutých trestných konaniach, čo ohrozuje právo na prejednanie veci bez zbytočných priet'ahov.

Využitie prostriedkov trestného práva je z povahy veci vždy spojené so zásahom do práv, pretože je potrebné nastoliť rovnováhu.

Pri nastavovaní pravidiel trestného práva a osobitne pravidiel ukladania trestov preto nemôže byť vedúcim princípom iba záujem na tom, aby páchatelia trestných činov subjektívne považovali uložené tresty za spravodlivé, ako v rozprave uviedol predkladateľ návrhu. Takýto prístup totiž vytvára vysoké riziko, že postih páchatel'ov nebude dostatočne brať na zreteľ legitímne záujmy osôb poškodených majetkovou a hospodárskou trestnou činnosťou.

Ak by predložené návrhy nadobudli účinnosť čo i len na jednu sekundu, v dôsledku skrátenia premlčacích lehôt navždy zanikne trestnosť tisícov už spáchaných majetkových a hospodárskych trestných činov. Zanikne aj zodpovednosť ich páchatel'ov, a to aj v prípade mimoriadne závažných trestných činov, ktorými boli spôsobené značné finančné škody. Podľa odhadov odborníkov fakticky pôjde o generálnu amnestiu týchto skutkov, kde sa poškodení už nikdy nedomôžu spravodlivosti. Znamená to teda, že postavenie poškodených by sa výrazne zhoršilo obmedzením možnosti domáhať sa náhrady škody. A teda hrozí prinajmenšom porušenie ich ústavných práv na ochranu majetku. Myslite prosím aj na práva týchto osôb, keď budete o návrhoch hlasovať.

Nesúlady tejto novely vidím tiež s pozitívnym záväzkom štátu efektívne stíhať trestné činy ohrozujúce ústavou chránené záujmy občanov. Ústavný súd vo svojom plenárnom náleze z 10. decembra 2014 zadefinoval pozitívny záväzok štátu v oblasti trestnej politiky. Jednoduchou analógiou tohto nálezu môžeme dospieť k tomu, že navrhovaná právna úprava, sa môže dostať do nesúlady s pozitívnym záväzkom štátu na účinné preventívne opatrenia k ochrane aj ďalších ústavou chránených hodnôt a teda do nesúlady s princípom právneho štátu.

Zmierňovanie trestov odňatia slobody a širšie využívanie alternatívnych trestov je zaiste legitímna a dôležitá téma. Nevyhnutnou podmienkou pre širokú aplikáciu podmienkových a alternatívnych trestov je však aj vybudovanie dostatočných personálnych a organizačných kapacít probačného dohľadu. V opačnom prípade tieto tresty nemôžu splniť svoj účel. Ide napríklad o nutnosť zvýšenia počtu probačných úradníkov, ktorí zabezpečia, aby odsúdení páchatelia skutočne dodržiavali obmedzenia a plnili povinnosti uložené súdom. V novele pripravenej bývalým ministrom Karasom bolo v analýze vplyvov na rozpočet verejnej správy, na zamestnanosť vo verejnej správe a na financovanie návrhu žiadané navýšiť počet probačných úradníkov o 200, aby navrhovaná novela primerane reagovala na zmenu, ktorú mala priniesť. Súčasná novela túto oblasť vôbec nerieši.

Toto je stručný popis niektorých najzávažnejších výhrad, ktoré uvádza časť odbornej verejnosti a s ktorými sa aj ja stotožňujem. Chcem oceniť avízo predsedu parlamentu, podľa ktorého by v ďalšom prerokovaní novely malo dôjsť k niektorým zmenám v texte navrhovanej novely. Treba však zároveň dodať aj to, že nebyť politického a verejného tlaku, dnes by s najväčšou pravdepodobnosťou novela týchto zákonov už platila.

Vážené poslankyne, vážení poslanci

stojíte pred dôležitým rozhodnutím. Pokiaľ ide o navrhovateľa, teda vládu Slovenskej republiky a poslancov vládnej koalície, nikto nespochybňuje právo vládnej väčšiny meniť, a to aj zásadným spôsobom, jednotlivé politiky štátu. Máte mandát, ktorý vzišiel z volieb a ktorí nikto rozumný v tejto miestnosti nemôže spochybňovať. Vyhrať voľby však neznamená môcť robiť všetko. Vyhrať voľby znamená prevziať na seba najväčší podiel zodpovednosti. Zodpovednosti nielen za vás, vašich voličov, ale za celú krajinu a jej budúcnosť.

Som presvedčená o tom, že drvivá väčšina z vás rozumie a počuje argumenty, ktoré tu odznievajú. Som presvedčená, že keby ktokoľvek iný robil takéto významné zmeny v skrátenom legislatívnom konaní, bili by ste na poplach. Nemám o tom žiadnu pochybnosť. Preto vás chcem požiadať, nerobte to takto a s takými dopadmi. Umožnite, aby akýmkoľvek významným zmenám v trestnej legislatíve, predchádzala riadna odborná diskusia a medzirezortné pripomienkovanie.

Verím, že aj tu spomenuté procesné, obsahové a ústavné riziká vám môžu dať dôvod na prehodnotenie svojho postoja k predloženej novele. História, ktorá sa tu aj v týchto dňoch píše, bude na to pamätať.